

УДК 623.441/443

В.І. Семенюк, Г.Б. Гишко, О.Ю. Лавров

Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків

РОСІЙСЬКОМУ САМОРОДКУ АБО НЕПЕРЕВЕРШЕНОМУ КАЛАШНИКОВУ – 91

10 жовтня 2010 року “Людині ХХ століття”, творцю кращої автоматичної стрілецької зброї минулого сторіччя, конструктору-зброяру, батьку відомого у всьому світі «калаша» – Михайлу Тимофійовичу Калашникову виповнився 91 рік.

Ключові слова: Калашников, видатний конструктор-зброяр, стрілецька зброя, автомат, калібр.

Вступ

Сьогодні ім'я видатного співвітчизника – “ВСЕ-СВІТНЬОГО ПАТРІАРХА СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ” – конструктора-самоучки, що зробив великий внесок у розвиток світової зброї, широко відоме всьому світу.

Мова йде про головного конструктора стрілецької зброї Іжевського машинобудівного заводу, консультанта генерального директора ФГУП «Рособоронекспорт», президента Союзу російських зброярів, докторі технічних наук, двічі Герої Соціалістичної Праці, заслуженому робітнику промисловості СРСР, заслуженому діячу науки і техніки Республіки Удмуртія, лауреаті Сталінської, Ленінської та Державної премії, Герої Російської федерації, кавалері орденів Леніна, Вітчизняної війни I ступеню, “За заслуги перед Вітчизною” II ступеню, Червоної Зірки, Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора, Дружби народів, Святого апостола Андрія Первозванного, члені Союзу письменників Росії, генерал-лейтенанті Михайлі Тимофійовичі Калашникові – людині-легенді, єдиному який має одночасно звання Героя Росії і двічі звання Героя Соціалістичної праці.

До всесвітньої історії розвитку автоматичної стрілецької зброї Михайло Тимофійович увійшов, як конструктор-творець легендарного автомата, відомого у світі, як 7,62-мм автомат Калашникова (АК-47) зразка 1947 року. Більш ніж піввікове знаходження різних зразків його зброї на озброєнні Радянської Армії, а також армій 55 країн світу, зображення силуету автомата на гербах і прапорах шести держав є переконливим свідомством конструктивної досконалості. На підставі технічних рішень, що використані у зброї системи Калашникова, за кордоном виготовляється понад 20 зразків подібної стрілецької зброї.

Так французька газета “Ліберасьон”, що склала список видатних винаходів ХХ століття – “Від аспірину до атомної бомби”, визнала автомат – дітище конструктора Калашникова – кращою стрілецькою зброєю минулого сторіччя, а Михайла Тимофійовича, творця більше ніж 170 різних зразків стрілецької і спортивно-мисливської зброї – “Людиною ХХ століття”.

Основний розділ

Народився Михайло Тимофійович 10 листопада 1919 року в селі Кур'я Алтайського краю в багатодітній селянській сім'ї Калашникова Тимофія Олександровича (1883 – 1930) і Олександри Фролівни (1884 – 1957). Він був сімнадцятою дитиною у сім'ї, якій народилося дев'ятнадцять, а вижило всього вісім дітей. Тимофія Олександровича у 1930 році визнали кулаком і разом із сім'єю вислали з Алтайського краю у Томську область, селище Нижня Мохова, де він і помер у цьому ж році.

У школі Михайло захоплювався фізикою, геометрією та літературою, дуже любляв заняття у технічних кружках. З третього класу почав писати вірші, шаржі на друзів і навіть п'єси, які виконувались учнями.

Після закінчення 9-го класу середньої школи у 1936 році Михайло Калашников влаштується на роботу обліковцем у залізничне депо станції Матай, а пізніше працює в Алма-Аті технічним секретарем у політвідділі третього відділення Туркестано-Сибірської залізниці.

Армійська служба талановитого самородка винахідника почалася осінню 1938 року в Київському Особливому військовому окрузі (КОВО), де після проходження курсу молодших командирів у дивізійній школі і отримання спеціальності механікаводія танка, він був направлений в танковий полк, що дислокувався у місті Стрий.

Винахідницька жилка М.Т. Калашникова проявилася у розробці інерційного лічильника для обліку фактичної кількості пострілів з танкової гармати, виготовленні спеціального пристосування до пістолета ТТ для підвищення ефективності стрільби з нього через щілини в башті танка, винаході лічильника для обліку моторесурсу танка. Ці винаходи стали початком конструкторського шляху двадцятирічного Михайла.

У газеті “Червона Армія” (орган КОВО) від 19 січня 1941 року опублікований звіт про проведення окружної конференції армійських раціоналізаторів і винахідників, в якому позитивного відгуку

був удостоєний винахід курсантом танкової школи Михайлом Калашниковим комбінованого лічильника моторесурсу танка. У цій же газеті є і стаття самого Михайла з описом принципу дії приладу.

Винахід виявився достатньо значимим, оскільки Михайла Тимофійовича викликали в місто Київ до командувача КОВО генерала-армії Георгія Костянтиновича Жукова.

Згадуючи цю зустріч, Калашников пише: “Не без боязкості я заходив у кабінет прославленого генерала, героя боїв на річці Халхін-Гол. Коли доповідав про своє прибуття, голос мій зривався. Відчувши мій стан, Георгій Костянтинович посміхнувся і промовив: “Хотілося б почути від вас, товариш Калашников, розповідь про призначення та принцип дії лічильника”.

Так вперше в житті мені довелося доповідати про свій винахід, відверто розповідати про його сильні і слабкі сторони. Багато разів за подальші сімдесят років конструкторської діяльності мені доводилося захищати створені зразки, відстоювати свої позиції, битися за втілення конструкторських ідей у життя, іноді бути і битим. А ця перша доповідь, плутана від хвилювання і не зовсім логічна, вкарбувалась у пам'ять на все життя”.

Наказом командувача КОВО Калашникова направили в Київське танкове технічне училище для виготовлення двох дослідних зразків приладу і всебічного їх випробування на бойових машинах. Після завершення випробувань знову зустріч з генералом армії Г.К. Жуковим: “Командувач подякував за творчу ініціативу і нагородив цінним подарунком – іменним годинником, а також розпорядився відрядити червоноармійця Калашникова до Москви. Мені наказано було прибути в частину Московського військового округу, на базі якої проводилися порівняльні випробування приладу”.

Дослідний зразок лічильника успішно витримав випробування і розпорядженням начальника Головного бронетанкового управління РККА сержанта Калашникова Михайла Тимофійовича відрядили на Ленінградський завод імені Ворошилова, де лічильник після відпрацювання робочих креслень належало запустити у серію. Головним конструктором заводу до Головного бронетанкового управління РККА 24 червня 1941 року був надісланий документ, в якому наголошувалось, що лічильник М.Т. Калашникова у порівнянні з існуючими приладами простіший за конструкцією, надійніший у роботі, легший по вазі і менший за розмірами.

Здавалося б, перед молодим старшим сержантом відкривається великий творчий шлях, але Велика Вітчизняна війна, що почалася 22 червня 1941 року, внесла свої корективи. І, звичайно ж, молодий танкіст – старший сержант Калашников, не міг не опинитися на фронті. Воювати проти німецько-фашистських загарбників він почав у серпні 1941 року командиром танка, проте довго повоювати, йому було не призначено. На початку жовтня 1941 року в запеклих боях під Брянсь-

ком при проведенні контратаки у танк влучив фашистський снаряд, і Михайло Калашников отримав важке поранення у ліве плече і серйозну контузію.

Після тижневого виходу з оточення старший сержант Калашников був направлений в евакошпиталь міста Трубчевська, а трохи пізніше – у військовий шпиталь, розташований в місті Єлець.

У шпиталі Михайла Тимофійовича натякала думка про створення автоматичної зброї, яка змусила його вивчити настанови і технічну літературу зі стрілецької зброї, що знаходилась у бібліотеці.

Малюючи схему автоматики пістолета-кулемета і викреслюючи варіант за варіантом його деталі, Калашников до часу виписки з госпіталю у шестимісячну відновну відпустку мав у своєму зошиті загальний вигляд задуманої зброї і ескізи деталей у розрізі.

Бажання виготовити пістолет-кулемет без зволікання, було таке велике, що не заїжджаючи додому в Кур'ю, Михайло Тимофійович їде до станції Матай – місця довоєнної роботи. Тут у паровозних майстернях за три місяці за допомогою давніх друзів і знайомих з дозволу начальника депо він виготовив свій перший зразок пістолета-кулемета.

До здивування і безмежної радості виробників зразок працював без затримок.

Молодого винахідника Калашникова прийняв перший секретар компартії Казахстану Кайшигулов і направив із зразком пістолета-кулемета в Московський авіаційний інститут ім. С. Орджонікідзе, евакуйований до Алма-Ати, де в майстерні факультету стрілецько-гарматного озброєння авіації виготовили другий більш досконалий зразок (рис. 1).

Рис. 1. Пістолет-кулемет (ПКК-42), виготовлений у МАІ

З цим зразком пістолета-кулемета і рекомендацією від секретаря ЦК Казахстану старший сержант Калашников у червні 1942 року їде до відомого радянського вченого в області балістики і стрілецького озброєння генерала Анатолія Аркадійовича Благонравова. Хоча генерал і не рекомендував пістолет-кулемет для прийняття на озброєння, але все таки високо оцінив конструкторський задум і працю винахідника, оригінальність вирішення цілого ряду технічних питань і зробив все, щоб направити конструктора-самоучку на навчання, дав при цьому позитивний відгук про автора і про показаний йому пістолет-кулемет:

“Секретареві ЦК КП(б) Каз. тов. Кайшигулову.

Копія: заст. нач. артилерії САВО інтендантові 1-го рангу тов. Данкову.

При цьому відправляю відгук по пістолету-кулемету конструкції старшого сержанта тов. Калашникова М.Т.

Не дивлячись на негативний відгук за зразок в цілому, відзначаю велику і трудомістку роботу, виконану тов. Калашниковим з великою любов'ю і завзятістю в надзвичайно несприятливих місцевих умовах. У цій роботі тов. Калашников проявив безперечну талановитість при розробці зразка, тим більше, якщо врахувати його недостатню технічну освіту і повну відсутність досвіду роботи зі зброєю. Вважаю за доцільне направити тов. Калашникова на технічне навчання, хоч би на відповідні його бажання короткострокові курси воєнтехніків, як перший крок, можливий для нього у військовий час.

Крім того, вважаю за необхідне заохотити тов. Калашникова за виконану роботу.

Підпис і дата: 8 липня 1942 року”.

Саме цей відгук відкрив Михайлу Тимофійовичу шлях до професійної конструкторської роботи.

Наприкінці 1942 року командування Середньо-азіатського військового округу направляє старшого сержанта М.Т. Калашникова у конструкторське бюро на Центральний науково-дослідний полігон стрілецько-мінометного озброєння (НПСМВО) Головного Артилерійського управління РККА в місто Коломну. Тут він продовжує роботу над удосконаленням пістолета-кулемета, а також конструює ручний кулемет і самозарядний карабін СКК-44 (рис. 2). Хоча ці зразки путівки в життя не отримали, проте вони стали гарною конструктивною базою для створення легендарного автомата АК-47.

Рис. 2. 7,62-мм самозарядний карабін Калашникова (СКК-44) під патрон зразка 1943 року

З аналізом поразок до Михайла Тимофійовича надійшло розуміння, що існують головні критерії: простота і надійність зброї, причому не на рівні фахівця, а на рівні солдата.

У 1945 році Калашников починає працювати над автоматичною зброєю під проміжний патрон 7,62×39-мм зразка 1943 року і вже до середини 1946 року в числі трьох інших технічних проектів, що брали участь у конкурсі, проект автомата АК-46 визнається гідним для виготовлення в металі (рис. 3).

На заводі № 2 м. Коврова було виготовлено три дослідницьких зразки. Конструкція автомата мала роз'ємну ствольну коробку, на лівій стороні якої окремо були розташовані запобіжник і перевідник режиму вогню. Принцип роботи автоматики АК-46 ґрунтувався на короткому ході назад газового поршня, розташованого над стволом і поворотом затвора за типом Гарандовського.

Чутки про те, що Калашников скопіював свій автомат із німецького штурмгевера StG-44 (рис. 4) ходять давно. Так, зрозуміло, конструктор ознайомився із трофейним штурмгевером, але це ознайом-

лення надало йому розуміння, як НЕ ТРЕБА конструювати автомат.

Рис. 3. Дослідницький 7,62-мм автомат АК-46 і його неповне розбирання

Рис. 4. Автомат штурмгевер StG-44 і його неповне розбирання

При порівнянні видно, що “калш” більш компактний ніж штурмгевер. Ствольна коробка його коротша і закінчується відразу за пістолетною рукояткою, тобто ударно-спусковий механізм більш компактний. Крім того у штурмгевера більший хід затвора і довша зворотно-бойова пружина, яка впирається у приклад і не має напрямного стрижня. А саме головне, що відрізняє ці автомати – це замикання каналу ствола, у StG воно здійснюється вертикальним переміщенням затвора майже на 5 міліметрів, а у АК рухом затвора вперед і поворотом його по годинниковій стрілці (глухе замикання).

Випробування почалися у вересні 1946 року. Головними конкурентами автомата Калашникова (АК-46) були тульські автомати Булкіна (АБ-46) і Дементьєва (АД). Полігонні випробування АК-46 витримав, але мав багато зауважень. Після незначного доведення і проведення другого туру випробувань у жовтні 1946 року, АК-46 був визнаний комісією непридатним для подальших випробувань. Незважаючи на це рішення,

старший сержант Калашников (за підтримки ряду членів комісії) добився перегляду рішення і отримав схвалення на доопрацювання свого автомата.

Повернувшись в м. Ковров, Михайло Тимофійович приймає зухвале рішення про повну радикальну переробку своєї конструкції, у чому йому допомагає досвідчений конструктор Ковровського заводу Зайцев.

Вивчивши технічну документацію кращих світових зразків стрілецької зброї і впровадивши найбільш передові ідеї, до наступного туру випробувань Калашников створює фактично новий автомат, що мало нагадує АК-46, але має значну схожість з одним із головних конкурентів – автоматом Булкина. Так: ствольна коробка стала нероз'ємною, змінена конфігурація її кришки; затворна рама жорстко з'єднана із газовим поршнем; зворотна пружина закріплена на напрямному стрижні, виступ якого є замикачем кришки ствольної коробки. Передові конструктивні рішення нового автомата були також взяті і з інших систем, наприклад: ударно-спусковий механізм з мінімальними удосконаленнями – у чеської самозарядної гвинтівки Холека; перевідник режимів вогню, що є також пилезахистою кришкою для вікна рукоятки затвора, – у самозарядної гвинтівки “Remington 8” конструкції Браунінга; “вивішування” групи затвора у середині ствольної коробки із мінімальними площами тертя і великими зазорами – у автомата Судаєва.

Копіювання ж і запозичення чужих передових конструктивних рішень (у тому числі і у прямих конкурентів) для створення більш надійної зброї не тільки не заборонялося, але й віталось як випробувальною комісією, так і вищим керівництвом.

У результаті на черговий тур випробувань, який проходив у грудні 1946 – січні 1947 року, вийшли три автомати – злегка доведені зразки Дементьєва і Булкина (рис. 5) і фактично новий автомат Калашникова-Зайцева (рис. 6).

Згадуючи ці випробування, Михайло Тимофійович пише:

“Одна з умов неприємних процедур випробувань – замочування заряджених автоматів у болотяній рідині і після певної витримки ведення вогню. Здавалося, деталі наскрізь просочувалися вологою.

Проте, випробування брудною водою зразок пройшов гідно, без єдиної затримки відстріляли повністю магазин. На черзі не менш важкий іспит – “купання” зброї у піску. Спочатку його тягнули по землі за ствол, потім – за приклад. Як мовиться, вздовж і поперек волочили, живого місця на виробі не залишили. Кожна щілинка і кожен паз були забиті піском. Тут хочеш, не хочеш, та завагаєшся, чи буде подальша стрілянина йти без затримки. Один із інженерів навіть виразив сумнів, чи можна буде зробити із зразків хоч би один постріл”.

Автомат задовольнив всім вимогам програми випробувань, і комісія склала звіт: “Рекомендувати 7,62-мм автомат конструкції старшого сержанта Калашникова, під назвою АК-47, для ухвалення на озброєння Радянської Армії” (рис. 7).

Рис. 5. Дослідницький 7,62-мм автомат Булкина (АБ-46) і його неповне розбирання

Рис. 6. Перший зразок дослідницького 7,62-мм автомата Калашникова (АК-47) і його неповне розбирання

Рис. 7. Серійний автомат Калашникова (АК-47)

У 1948 році за розпорядженням Головного маршала артилерії Н.Н. Воронова Михайло Тимофійович Калашников прямує на Іжевський машинобудівний завод для створення технічної документації і виготовлення 1500 автоматів для всебічних військово-експлуатаційних випробувань. До 20 травня 1949 року військові випробування були успішно завершені. Перевірка автоматів у військах показала, що АК-47 – саме та індивідуальна зброя, яка потрібна солдатам.

На початку 1949 року вийшла урядова ухвала СМ СРСР від 18.06.49 р. № 2611–1033сс “Про прийняття на озброєння і масовий випуск автомата АК-47 на Іжевському машинобудівному заводі”.

Автомат отримав офіційну назву – “7,62-мм автомат Калашникова зразка 1947 року (АК-47)”, а старшому сержантові Михайлу Тимофійовичу Калашникову за його створення була призначена Сталінська премія першого ступеня.

З цієї миті почався всесвітньо відомий марш зброї системи Калашникова. 1 вересня 1949 року Калашников М.Т. був зарахований до штату відділу головного конструктора "Іжмаша" і пройшов шлях від рядового конструктора до Головного конструктора стрілецької зброї, від старшого сержанта до генерал-лейтенанта. У 1958 році М.Т. Калашникову за модернізований 7,62-мм автомат АКМ і створений на його базі ручний кулемет РКК (рис. 8) було при власнено звання Героя Соціалістичної Праці. Конструкція АКМ доповнена дуловим компенсатором і міжцикловим сповільнювачем, які підвищили купчастість стрільби; змінений зовнішній вигляд багнет-ножа; з'явилися нові навісні прицільні пристрої для нічної стрільби, тощо.

Рис. 8. 7,62-мм модернізований автомат Калашникова (АКМ) з дуловим компенсатором та 7,62-мм ручний кулемет Калашникова (РКК)

Це надало імпульс уніфікації вітчизняної і світової стрілецької зброї під систему Калашникова, витіснивши ручний кулемет Дегтярева і самозарядний карабін Сімонова.

У 1961 році на озброєння Радянської Армії приймається новий єдиний кулемет КК зі всіма його різновидами (ККС, ККБ, ККТ), тобто була створена уніфікована система стрілецької зброї під 7,62-мм гвинтівковий патрон. За створення комплексу уніфікованих кулеметів КК і ККТ Калашникову і його помічникам А.Д. Крякушину і В.В. Крупіну у 1964 році призначається Ленінська премія. У 1969 році на базі цих кулеметів розроблені модернізовані зразки ККМ і ККМТ (рис. 9).

У кінці 60-х років почалася робота над створенням нового комплексу зброї під малоімпульсний патрон 5,45×39-мм. За наслідками першого туру полігонних конкурсних випробувань із семи моделей автоматів різних конструкторів на військові ви-

пробування були допущені зразки Калашникова і Константинова (м. Ковров).

Рис. 9. 7,62-мм модернізований кулемет ККМ та 7,62-мм модернізований кулемет Калашникова танковий (ККМТ)

Військові випробування завершилися прийняттям на озброєння у 1974 році (Ухвала ЦК КПРС і СМ СРСР від 18.03.1974 р. № 049) 5,45-мм автомата АК74 і ручного кулемета РКК74 (рис. 10). Трохи пізніше приймаються розроблені на їх базі – АК74Н, АКС74, АКС74Н і ручні кулемети – РКК74Н, РККС74, РККС74Н, а також укорочені варіанти АКС74У, АКС74УН, АКС74УБ (рис. 11).

Рис. 10. 5,45-мм автомат Калашникова (АК74) та 5,45-мм ручний кулемет Калашникова (РПК74)

Рис. 11. 5,45-мм укорочені автомати АКС74У та АКС74УБ (із приладом безшумної стрільби (ПБС) і безшумним підствольним гранатометом БС-1)

Конструкція автомата АК74 за схемою схожа з АКМ, але у ньому модифіковано 9 вузлів (36 %) і 52 деталі (53 %). Змінилася технологія виготовлення, більшість деталей (газова камера, кільце цівки, спусковий гачок, колодка прицілу, опора мушки) стали литими. Нововведенням став і двокамерний дуловий пристрій, який виконує функції дулового гальма-компенсатора і полум'ягасника; дерев'яні приклад, цівку і ствольну накладку замінили на пластмасові.

За розробку 5,45-міліметрового комплексу автоматичної стрілецької зброї Михайло Тимофійович Калашников у 1976 році нагороджений другою золотою медаллю “Серп і Молот” та орденом Леніна, а у 1980 році в селі Кур’я двічі Герою Соціалістичної Праці був встановлений бронзовий бюст.

За сукупністю дослідницько-конструкторських робіт і винаходів без захисту дисертації М.Т. Калашникову у 1971 році присвоєно вчений ступінь доктора технічних наук, причому зроблено це було традиційними конкурентами Михайла Тимофійовича і “Іжмаша” – “Туляками”, а точніше, вченою радою Тульського політехнічного інституту. Михайло Тимофійович має 35 авторських свідоцтв на винаходи і є академіком 16 різних російських і зарубіжних академій.

Із 1991 року почався випуск модернізованого варіанту 5,45-мм автомата АК74М та його модифікацій АК74МП і АК74МН (з оптичним і нічним прицілом) і ручного кулемета РКК74М (рис. 12). У конструкцію АК74М втілена ідея “універсального” автомата що замінив відразу чотири моделі – АК74, АК74Н, АКС74, АКС74Н. Головна новинка цього зразка – міцний пластмасовий приклад, що складається, стандартний вузол (планка “ластівчин хвіст”) для кріплення нічних і оптичних прицілів, новий двокамерний дуловий гальмо-компенсатор з однаковими камерами, посилена також кришка ствольної коробки, зручнішими стали цівка і ствольна накладка. Всі автомати мають місця для кріплення підствольного гранатомета і приладу для безшумної стрільби.

Рис. 12. 5,45-мм автомат АК74М (5,56-мм АК101; 7,62-мм АК103) та 5,45-мм ручний кулемет РКК74М

Розробка на базі АК74М “сотої” серії автоматів Калашникова, випуск яких почався на початку

XXI ст., призначені також і для продажу на міжнародних ринках. Вони випускаються у трьох “автоматних калібрах”: АК101 (АК102 – укорочена модель) – під патрон 5,56×45-мм НАТО; АК103 (АК104 – укорочена модель) – під патрон зразка 1943 року 7,62×39-мм, що добре себе зарекомендував і відомий у різних країнах; та АК105 – укорочена модель під патрон 5,45×39-мм (рис. 13).

Рис. 13. 5,45-мм укорочений автомат АК105 (5,56-мм АК102, 7,62-мм АК104)

На базі АК74М і АК101 відповідно, почата розробка автоматів нового покоління АК107 (5,45×39-мм) і АК108 (5,56×45-мм) зі збалансованою безударною системою автоматики і розподіленими масами (рис. 14).

Рис. 14. 5,45-мм автомат АК107 (5,56-мм АК108) зі збалансованою системою відбою:

1 – затворна рама з нижньою планкою та газовим поршнем; 2 – верхня планка з поршнем; 3 – шестіря, що синхронізує; 4 – затвор; 5 – газова камера

Ці моделі мають два газові поршні зі штоками, які рухаються назустріч один одному. Один газовий поршень приводить у дію систему автоматики зброї, а другий – рухає у протилежному напрямку проти масу, чим компенсує імпульс відбою зворотного механізму, за рахунок цього зменшується відбій і підкидання зброї вгору. При цьому, початкова швидкість перших двох куль при стрільбі чергами складає 1800 м/сек (у АК74 – 900 м/сек, а у АКМ – 715 м/сек), а темп стрільби в автоматичному режимі з 600 пострілів за хвилину, як у АК74, зріс у АК107 до 850, а у АК108 до 900 пострілів.

В автоматах передбачене ведення вогню у трьох режимах: “АВ” – автоматичний вогонь (перше верхнє положення перевідника після “запобігання”); “3” – короткі черги з відсічкою після трьох патронів (середнє положення перевідника) та “ОД” – одиночний вогонь (крайнє нижнє положення перевідника).

Автомати АК107 і АК108 дають підвищення купчастості стрільби з нестійких положень у 1,5 – 2,0 рази по відношенню до АК74М. Випробування на безвідмовність роботи довели, що характеристики, які допускають 0,2 % затримок при стрільбі, значно перевищені так, як автомати витримують 10 – 15 тисяч пострілів без поломок частин і механізмів.

Є у Калашникова і ще одне захоплення – це створення мисливської зброї, що має величезну популярність у любителів полювання, як у нашій країні, так і за кордоном. З 1992 року на базі автомата, налагоджений випуск гладкоствольної моделі карабіна “Сайга” і 7,62-мм мисливського самозарядного карабіна “Сайга” з оптичним прицілом. Також розроблені карабіни “Сайга 5,6” і “Сайга 5,6С” під мисливський патрон 5,6×39-мм, самозарядний карабін “Сайга-410” і “Сайга-20”. Зараз випускається більше десятка різних модифікацій мисливських карабінів.

У 1994 році головному конструктору стрілецької зброї Іжевського машинобудівного заводу Михайлу Тимофійовичу Калашникову було присвоєне звання генерал-майора, а у 1999 році – звання генерал-лейтенанта.

Висновки

У 2007 році виповнилося 60 років з часу створення автомата **АК47**, на базі якого були сконструйовані всі інші зразки зброї системи Калашникова. Такий тривалий час знаходження на озброєнні багатьох армій є свідомством досконалості конструкції і неперевершених бойових якостей зброї, а разом із цим – всесвітнього визнання творчого таланту конструктора.

У чому ж причина такого безпрецедентного зведення у геральдичний символ популярності автоматів Калашникова? Вона полягає у тому, що Михайло Тимофійович добився оптимального поєднання ряду якостей, які забезпечують високу ефективність застосування і надійність автомата у бою, а саме: короткий вузол замикання; вивішений затвор; попереднє зрушення гільзи після пострілу, що виключає відмову зброї при екстракції стріляної гільзи; мала чутливість до забруднення і можливість безвідмовного застосування у будь-яких кліматичних умовах.

Зазвичай іноземні військові фахівці достатньо прохолодно відносяться до оцінки зброї, що знаходиться на озброєнні армій інших країн. Проте, хотілося б привести вислів генерал-полковника Пітера Дж. Кокаліса, який майже 30 років займався випро-

буванням і поставками зброї у війська НАТО, про автомат Калашникова – індивідуальну зброю солдата: *“Мені довелося стріляти з декількох сотень “калашникових” різних модифікацій, принаймні, чотирьох різних калібрів. При цьому було зроблено десятки тисяч пострілів без будь-якої затримки. Немає більш надійної штурмової зброї. Простий у поводженні і розрахований “на дурня”, витвір Михайла Тимофійовича Калашникова назавжди залишиться одним з великих класичних зразків в історії сучасної стрілецької бойової зброї”*.

На думку військових фахівців всього світу, зброя, створена Михайло Тимофійовичем, не матиме собі рівних мінімум до 2025 року.

31 жовтня 2006 року на прикордонній заставі “Наличево” Михайло Тимофійович заклав капсулу, в якій, звертаючись до нащадків, написав: *“Хотілося б вірити, що створена мною зброя використовуватиметься строго за призначенням: стояти на варті миру, безпеки, честі і справедливості. І хай кожен, хто коли-небудь візьме у руки мій автомат, пригадає старовинну заповідь, яку чеканили на лезах мечів російських богатирів: “Без потреби не виймай, без слави не кладай”*.

Довголіття Вам і міцного сибірського здоров'я,
“ВСЕСВІТНІЙ ПАТРІАРХ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ”!

Список літератури

1. Болотин Д.Н. Советское стрелковое оружие / Д.Н. Болотин. – М.: Воениздат, 1983. – 304 с.
2. Калашников Михаил Тимофеевич. Воспоминания. – М.: Оружие, 2009. – 165 с.
3. Семенюк В.І. Стрілецька зброя механізованих підрозділів: навч. посібник / В.І. Семенюк, Г.Б. Гишко – Х.: ХУПС, 2010. – 304 с.

Поступила в редколлегию 7.09.2010

Рецензент: д-р техн. наук, проф. С.А. Калкаманов, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

РУССКОМУ САМОРОДКУ ИЛИ НЕПРЕВЗОЙДЕННОМУ КАЛАШНИКОВУ – 91

В.И. Семенюк, Г.Б. Гишко, О.Ю. Лавров

10 ноября 2010 года “Человеку XX века”, создателю лучшего автоматического стрелкового оружия прошлого столетия, конструктору-оружейнику, отцу известного во всем мире «калаша» – Михаилу Тимофеевичу Калашникову исполнился 91 год.

Ключевые слова: Калашников, выдающийся конструктор-оружейник, стрелковое оружие, автомат, калибр.

KALASHNIKOV, AN OUTSTANDING RUSSIAN GOLD NUGGET, IS 91 YEARS OLD

V.I. Semenyuk, G.B. Gishko, O.Yu. Lavrov

10 November 2010 was the 91st anniversary since the birth of Mikhail Timofeyevich Kalashnikov – “the Person of the XX Century”, the creator of the best assault rifle of the last century, a weapons designer, the father of the famous “Kalash”.

Keywords: Kalashnikov, an outstanding weapons designer, small arms, assault rifle, weapons for hunting, calibre.